

Česko-lužický

Ročník XX
Číslo 6 / červen 2010

věstník

Do sedel!

zpěv

Ami **C**

1. Dnes ve - čer ať te - če, te - če me - do - vi - na,
2. Od - již - dí - me no - cí, bo - ho - vé při nás,
3. A když nás smrt zko - sí, ne - bu-dem se bá - ti,

G **C** **G**

at' se jí i zkrá - pí na - še rod - ná hlí - na.
je - nom at' se tře - se kaž - dý zrád - ný Sas!
bo - hům du - ší dá - me, ne - je - dem se vzdá - ti!

Ami **C**

Dnes ve - čer ať te - če, te - če prou - dem med,
Od - již - dí - me no - cí do - být je - jich hrady,
A když nás smrt zko - sí, Mo - ra - na svou silou,

G **Ami** **G** **Ami**

at' z vý - pra - vy na - ší vrá - tí - me se zpět.
zkr - va - ve - ná ko - pí pak u - my - je - me v Labi.
tak spo - či - ne na - še tě - lo pod mo - hylou.

Ami **C** **G** **C**

Hej, hej, tak do se - del, ne - ní, kdo by ne - vě - děl,

Ami **C** **G** **Emi** **Ami**

hej, hej, tak do se - del, že dnes se je - dem bít.

Zdeněk Mitáš, duchovním jménem **Zdeslav**, se narodil roku 1976 v Chrudimi, kde se vyučil zámečníkem a dosud bydlí. Na plynárenském učilišti v Pardubicích složil loni maturitní zkoušku. Pracuje jako asistent mentálně postižených v pardubické speciální škole Svítání. Působil co kytarista v oblastních metalových skupinách, naposledy v Arkoně, které dal i název. Skládá a hraje písně o předkřesťanské minulosti Slovanů, hlavně Polabských.

R-I

BYLI V 16. STOLETÍ V PRAZE LUŽIČTÍ SRBOVÉ?

Příspěvek Zikmunda Wintra ke studiu česko-lužických styků

Zuzana Bláhová-Sklenářová¹

Zikmund Winter, neprávem zapomínaný jako kulturní historik i jako beletrista, se věnoval především životu ve středověkém a raně novověkém městě z hlediska kulturního, hospodářského i náboženského. Dvě z jeho studií se zabývají poměrem přírůstku nových měšťanů českého a německého národa ve Starém Městě pražském: *Pražští měšťané čeští a němečtí v XIV. věku* (otištěno v Osvětě r. 1902) a *Kterak v XVI. věku přibývalo Němců v Starém městě Pražském* (poprvé vyšla v Časopise Musea království Českého r. 1901)².

Dnes bychom mohli takovou práci považovat za problematickou z metodických důvodů, protože určení národnosti pouze na základě často zkomolených jmen a údajů o původu ve stručných zápisech městských knih lze velmi snadno zpochybnit. Nepopiratelné je i autorovo pročešské zaujetí, v období vrcholící národní emancipace Čechů a vyostřujícího se konfliktu s dosud dominantním německým národem a jazykem ovšem zcela pochopitelné. Na tomto místě je nicméně třeba Zikmundu Wintrovi přiznat, že k látce přistupoval maximálně kriticky, že si těchto úskalí byl vědom; nebyl koneckonců žádný diletant. Nejasné případy (nespecifická křestní jména, kombinace českých křestních jmen a německých příjmení, počestěná příjmení německá atd.) evidoval zvlášť, neměl sklon připočítávat je ve prospěch Čechů (s. 182–183). Bral v úvahu dobové poměry ve městech, které ze svého bádání důvěrně znal: „Na příklad vyskytuje-li se

z Hlohova jednou list český, po druhé německý, ... tušíme tu příčinu, že jednou si řekl o list Němec, po druhé Čech nebo Němec zčeštělý. Ovšem přinese-li sobě perníkář Kadeřávek český list z Landškrona, je Čech nade vši pochybu, přinese-li však Habrman švec český list z Těšína nebo klempíř Sejdl z Jihlavy: pak může nastati spor, v němž by mohl míti pravdu ten, kdo tvrdí, že jihlavský Sejdl a těšínský Habrman byli Češi, nebo Habrman Polák.“ (s. 286–287). Musíme si také uvědomit, že etnicita či spíše národní příslušnost v 16. století měla zřejmě poněkud jednodušší povahu než dnes, subjektivní pocit v ní hrál menší roli, podstatnější byl názor okolní společnosti, a především v českých zemích byla založena v podstatě jazykově.

Městské knihy evidují udělování měšťanských práv jednotlivým osobám, u nichž bývá uvedeno křestní jméno, většinou příjmení a řemeslo, a jen zčásti i původ, odkud do Prahy přicházeli. Zde nás však nebude zajímat počet příslušníků jednotlivých národů, ale spíše jejich původ. Názvy měst, krajů a zemí dešifroval Zikmund Winter z mnohdy dosti zkomolených forem, identifikace zůstává proto někdy jen hypotetická.

Období středověku, pojednané ve studii z r. 1902, přejdeme rychle. Pro 14. století měl Zikmund Winter k dispozici městskou knihu z let 1324–1393; zápisy jsou po stránce národnostní a zeměpisné velmi jednotvárné, většina nově přijatých měšťanů pocházela z českých zemí nebo Německa a možnost rozlišovat mezi Němci Lužické Srby je i s ohledem na jejich tehdejší situaci³ celkem malá. Politika Karla IV. však přináší ovoce v letech 1374–1383, kdy knihy zaznamenávají příchod 520 nových měšťanů (Z. Winter se nad číslem pozastavuje, nezdá se mu správné): „...Karas z Mišně není Němec, Ronclaw ze Žitavy a Jura de Karinthia též tak.“ (s. 194). Další kniha začíná až v době pohusitské, r. 1424, v radikálně odlišné situaci: město bylo nyní národnostně resp. jazykově prakticky české a s hlediska náboženského oficiálně pod obojí (s. 201–202). Uchazečů o měšťanské právo německého národa je ve 20. letech každý rok jen několik jednotlivců. R. 1434, „v němž bratrstvo tábořské zničeno od lidí českých“, se přihlásilo celkem 18 lidí; „Mezi nimi Němec jediný, Molner ze Žitavy“, sedm z nich však národnosti nejisté (s. 204). Wintřův zájem končí rokem 1436, přijetím Zikmunda Lucemburského za českého krále.

Vývoj poměrů v 16. století sleduje Winter od r. 1527 (tj. od nástupu Habsburků na český trůn) do r. 1629, tj. účinnosti Obnoveného zřízení zemského. V těchto letech se oproti středověku projevuje velmi zajímavá skladba přichozích nečeského a ne čistě německého původu. Možnosti usazování lužických řemeslníků v českých městech je třeba vidět mj. v kontextu vladislavského zřízení, které dávalo obyvatelům Lužice jakožto země koruny České inkolát – společné občanství s obyvateli království Českého a tedy právo svobodně nabývat majetku v ostatních korunních zemích.⁴

Mezi lety 1516 a 1526 „686 měšťanů v knihu zapsáno, a pouze 26 mají jména německá.“ (s. 258). V letech 1538 až 1548 „dostalo se 465 osobám měšťanského práva v Starém městě; z nich 52 skutečných i domnělých Němců, což vydá 11 %.“, šest bylo Poláků a ostatní Češi. V té době přišel z Budyšína kožešník Tomáš; „jakého národa byl, neosmělujeme se říci“ (s. 260). Stejně tak nechává „nerozhodného“ knihaře Gencze; uznáváme, že příjmení Jenč je časté i mimo Lužici.

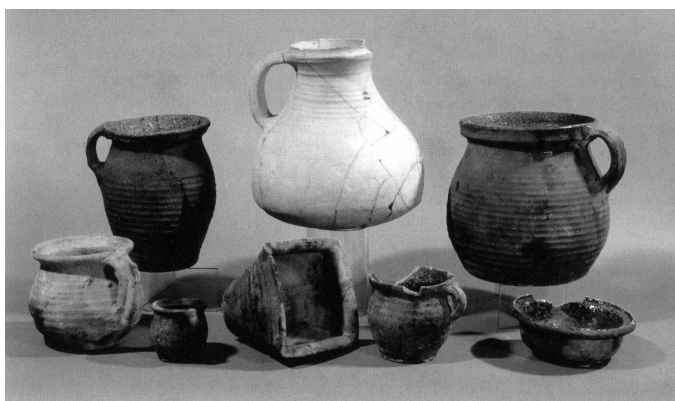
Der Spiegel.

Dílno výrobce zrcadel. Renesanční dřevoryt Josta Ammana. Zdroj: *Bundszus, M.: Spieglein, Spieglein in der Hand, Archäologie aktuell im Freistaat Sachsen 6/1998-99, s. 110–112.*

V letech 1549–1560 uvádí mezi přichozími Němci opět některé „z Budešína“ a také ze Zaháně. Další závěr (s. 262) se zdá poněkud ukvapený, je to zde však výjimka: „V sedmnácti svrchu spočtených cizincích jeden jest Chorvat, ...; ostatní klademe za Poláky a Lužické Srby. Je v nich zlatník Matiaš z Poznaně, platný z Gustravy (Güstrow-Ostrov v Meklenbursku), z Krakova je kolář psán a apatykář z Grosny (Krosno v Braniborsku).“

V letech 1561–1570 Staré Město opět přijalo řemeslníka z Budyšína – lékárníka Trogera, u nějž Winter o německé národnosti nepochybuje (s. 263); upoutá nás však zlatník ze Zaháně: „slul Kostnicz, ten by nemusil býti Němec“ (s. 264). „Jiných cizích živnostníků mimo Němce spočítali jsme v tomto období 20, tedy 4 %. V nich nejvíce Poláků, jeden Srb z Lužice, Vlach, tři Francouzi, ...“ (s. 264). Zmínka se zřejmě vztahuje k následujícímu údaji: „Od Budešína přišel mečíř Angelský.“, jméno však působí spíše polsky.

Práce lužických hrnčírů ve středověku a raném novověku. Keramika pozdního 15. století ze zasypaných sklepů v Chotěbuzi. Zdroj: Eickhoff, S.: *Aus verschütteten Kellern geborgen, Archäologie in Berlin und Brandenburg 1993–94*, s. 150–152.

V období 1571–1580 „přijato měšťanů 412. V nich Němců 180, jiných cizinců 19, ostatní Češi.“ (s. 260). „Mezi cizinci neněmeckými v tomto období jest ... kovář z Kalo (v Dolejší Lužici), ... zámečník Reška z Horní Lužice...“ To již vypadá podstatně lépe – kovář z Kalawy Srb být mohl a nemusil, jméno zřejmě nebylo uvedeno; zámečník je však nepochybně z rodu alespoň původně srbského – snad se jmenoval Rječka?

Mezi lety 1581 a 1590 přibýlo 681 měšťanů, z toho Němců již 281. Mezi nimi je uveden jeden knihař z Budyšína. Tiskaře Jana Šumana „z Jessen v Sasku“ bychom možná rádi považovali za Slovana, ale nedovolil si to Winter, nedovolíme si to ani my. Stejně tak nepoznáme, zda se Lužičtí Srbové nebo jejich (formálně či fakticky) poněmčení potomci neskrývají mezi celou řadou nejmenovaných německých přichozích z Braniborska, Míšeňska a celé Lužice. Za všechny uvedme alespoň jednoho dolnolužického zámečníka, zlatníky „z Gerlice“ a „z Lubna (Lubnjov) v Hořejší Lužici“ (tady se Z. Winter dopustil nepřesnosti a můžeme jen hádat, zda dotýčný byl skutečně z Lubnjowa, či z Lubina nebo Lubáně; je také otázkou, nakolik je pravděpodobné, že zlatník, příslušník jednoho z nejbohatších a nejvlivnějších cechů, byl Srb). Autor v tomto období konstatuje rostoucí podíl neněmeckých cizinců (38, tj. 6 %): „Sepsání jsou Francouzi, Vlaši, Hollandané, Lužičané, Poláci, Rusové i Slovinci.“ (s. 270). Nezanedbatelný počet přichozích z Grisonska (Graubünden, Grischun) a severní Itálie, často zedníků, nás vede k úvaze, že někdo z nich mohl být i jazyka reťorománského. Lužičanem se tu myslí „kožišník z Muskavy (Mužakov, Muskau v Lužici)“; Winter tehdy ovšem používal pojmu Lužičané v jeho dosud neustáleném dvojím významu, tedy jak pro obyvatele Lužice, tak pro její obyvatele slovanské

– Lužické Srby. Pravděpodobný Slovinc je „Matouš Humech, apatykář z Goricie“. „Mikuš, jenž přišel od paní z Mečrodu, také bude nějaký slovanský pobratim.“ (s. 271).

Za léta 1581–1590 nacházíme ve výčtu Němců jehláře a pernáře (prodavače ozdobných per) ze Zhořelce (s. 273), tkalce ze Žitavy, tkaničkáře „z Lubova (Löbau, Lubij) v Hoř. Lužici“. Truhlář z Frankfurtu nad Odrou byl nejspíše Němec, stejně jako zlatník ze Žitavy. V tom období poprvé podle Wintra přišlo více Němců než Čechů; mezi dalšími cizinci najdeme Chorvata a Skota.

Pro srovnání uvádí Winter statistiku nově přijatých měšťanů Malé Strany za léta 1591–1601. Ze tří set jich bylo 188 (62 %) Němců (s. 276); Malá Strana byla podle jeho soudu silněji německá pod vlivem blízkého císařského dvora. Čechů bylo totiž jen 36. Z ostatních – neněmeckých – cizinců zasluhuje pozornost „Abraham pekař ze Spremberka (Spremburg-Grodek) v Dolní Lužici“. V soudobých městských knihách Nového Města naopak silně převažují Češi (s. 279–282); Lužičana (tj. přichozího z Lužice, u kterého by bylo možno dále zkoumat, zda jde o Němce či Lužického Srba) tam Winter neobjevil žádného.

V následujícím desetiletí (1601–1611) přišel do staroměstské obce jeden „jilčář (výrobce jilců ke chladným zbraním – pozn. ZBS) z Hoření Lužice“, počítaný mezi Němce, a konvář z Budyšína, uvedený jako neněmecký cizinec. Poslední dekáda, zahrnující již začátek třicetileté války, (1612–1621) přivedla sem 582 nových měšťanů, z toho 268 Němců⁵ (právník ze Zhořelce mezi ně jistě patří právem); mezi ostatními národy se Lužičané nevyskytují.

Poslední interval (1612–1621) zde reprezentují knihy všech tří největších pražských měst. Ze Starého ani Nového Města Winter neuvádí žádný záznam, který by se mohl týkat našeho předmětu, jeden však poskytl Malá Strana. Mezi 388 novými měšťany se našlo 241 Němců, některé případy byly opět sporné (s. 289): „Za

Mužakovská kamenina, specializovaná produkce mužakovských hrnčírů, dovážena hojně do Čech a zde i napodobovaná. Mužakovské džbány patřily v Čechách 16. či 17. století do výbavy většiny měšťanských domácností. Zdroj: <http://antiquaeten-lausitz.de>.

to jakého Boka (po česku psaného), jenž mohl býti stejně Čech nebo Němec, přičetli jsme k Čechům, aniž jsme jim tím mnoho pomohli.“ Mohl by být Lužický Srb? Těm bychom jeho započítáním „pomohli“ výrazněji! Jinak zde Lužičany nevidíme. „Krejčí Šimanič jest nějaký Slovan, ale nevíme, jaký.“

Cílem Wintrový studie bylo opatřit exaktní podklady pro řešení sporu, jehož podstatou byla údajná vyšší kulturní a řemeslná vyspělost Němců. Záznamů o ostatních Slovanech si všímal pouze okrajově, nijak je nepreferoval před jinými národnostmi (ačkoli nezapře zájem, v té době u českých vzdělanců běžný). Pro účely tohoto textu spoléháme na pečlivost jeho heuristické práce – není to odborný článek, nýbrž pouze upozornění na zajímavý problém a také na udivující rozsah a hloubku Wintrový práce. Řádné odborné či vědecké zpracování tohoto tématu by mimo jiné vyžadovalo, aby badatel revidoval všechny zápisy v dochovaných originálech. Snad tedy tato látka upoutá pozornost některého specialisty a přiláká ho, aby se jí věnoval podrobněji.

Poznámky:

- ¹⁾ Za konsultaci a cenné připomínky děkuji kol. Dr. Janu Zdichyncovi.
- ²⁾ Vývoj germanisace českých měst v raném novověku shrnul Z. Winter velmi přehledně na základě svého dlouholetého studia městských knih v článku *Germanisace našich měst v XVI. věku* (Osvěta 1908; knižně v souboru V ohradě měst a městských zdech. Zikmunda Wintra sebrané spisy z belletrie a kulturní historie, svazek IX, řada druhá, Praha [1914], 15–29). Jeho zjištění mohou být pro čtenáře s pouze obecnými dějepisnými znalostmi obohacující, místy až překvapivá. Obě byly znovu vydány v rámci Wintrových sebraných spisů (Zikmunda Wintra sebrané spisy z belletrie a z kulturních studií. Svazek XI. Ze starodávnych radnic. Praha, J. Otto, [1917]; *Pražští měšťané...* s. 181–207, *Kterak...* s. 257–293); na toto vydání odkazují číslu stránek v dalším textu.
- ³⁾ Lužická města vznikala (v právním smyslu) ve středověku na německém právu, jazykově německá byla jejich správa i vedení cechů, které vyžadovaly od příchozích tovaryšů znalost němčiny (Z. Boháč, *České země a Lužice*, Tišnov 1993, s. 18, 73). To však není překvapivé, v českých městech tomu bylo místy až do 17. století obdobně – i uchazeči o přijetí do svazku měšťanů musili prokazovat znalost češtiny nebo se zavázat, že se ve stanovené lhůtě (obvykle do roka) češty naučí; jazyk agendy byl pak v raném novověku zhusta předmětem sporů (Z. Winter, *Germanisace našich měst...* 1908, passim). V lužickém kontextu pak nelze nezpomenout nejstaršího souvislého srbského textu dochovaného v písemné podobě – tzv. Budyšínské přísahy ze 16. století (dochována ve

sbírce dokumentů založené r. 1532, podle domněnky M. Hórnika měla pocházet již z poslední třetiny 15. stol.). Jde o text přísahy věrnosti nově přijímaného měšťana českému králi, purkmistrovi a městské radě, v němž jazyková doporučení mj. na výrazné bohemismy lexikální i pravopisné. Znění viz např. *Serbska čitanka – Sorbisches Lesebuch*, Leipzig 1981, s. 17–18; tam komentář uvádí, že srbské znění neobsahuje pasáž týkající se řemeslníků, protože Srbové byli přijímáni do cechů jen pod podmínkou, že se ve všech zvyklostech přizpůsobili německé většině.

- ⁴⁾ Z. Boháč, o. c., s. 18. K dobové situaci viz zejména Klik, J., *Národnostní poměry v Čechách od válek husitských až do bitvy bělohorské*, ČČH 27, 1921, s. 8–62, 289–352, nověji Boháč, Z., *Národnostní poměry v zemích České koruny v době předhusitské a do třicetileté války*, in: Husitství – reformace – renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela 1994, s. 123–132, obecně Vorel, P., *Velké dějiny země Koruny české VII.*, 1526–1618, Praha 2005.
- ⁵⁾ Nárůst podílu německy mluvícího obyvatelstva, patrný i z Wintrových čísel, vedl v Čechách na sklonku předbělohorského období k pokusu o zajištění práv domácího jazyka. R. 1615 se stavovský sněm usnesl mj. na artikulu „O zachování starožitného jazyka českého a vzdělání jeho“, který se také zkráceně označuje jako „jazykový zákon“. Tento artikul konstatoval pronikání cizinců a cizích jazyků, zejména němčiny, na úkor češtiny do různých sfér kultury, na významná místa a do důležitých funkcí, a nařizoval, že každý občan království je povinen umět češty (Cuřín, F., *Vývoj spisovné češtiny*, Praha 1985, s. 57–58).

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo wuswobodženju 1945 a jeho scěwkach

8. meje je so za čas NDR swjećił t. mj. Džeń wuswobodženja němskeho ludu wot hitlerskeho fašizma. W Sowjetskim zwjazku swjeća wšak hakle 9. meje t. mj. Džeń dobyća, dokelž je posledni general bjezwuměnitu kapitulaciju Wehrmachty 1945 po Moskowskim času hakle po potnocy podpisał. Mnozy džensa hišće tutón džeń jako wuswobodženje wobhladaja, hačrunjež je wón za ludy wuchodnjeje Europy nowu diktaturu přinjesł. Wone su takrjec z dešća pod skap přišli. Za baltiske narody wšak bě hižo srjedź junija 1940 kónc z demokratiju, jako wobsadzi Sowjetske wojsko Litawsku, Letisku a Estisku. Smědžachu spočatk awgusta Sowjetskemu zwjazkej přistupić. Wodžaca elita stata, wojsko, duchownstwo, buržuazija a burja – wšitcy buchu wutupjeni, do Gulaga zawlečeni, zo bychu tam zahynili. Komunisća jich poboku nječerpjachu, woni njemějachu zrozumjenje za něšto tajke přežite kaž pluralizm měnjenjow, demokratiju, čłowjeske prawa.

10. meje je so wobnowiła džěławosć Domowiny. Sta so to tohorunja 1945, w Chrósćicach. Jako nachwilny předsyda wuzwoli so jurist Jan Cyž, jako městopředsyda wučer Jan Meškank. Wobaj běštaj do 13. februara w Drježdžanskim Gestapo-jastwe sedžatoj. Džak bombardowanju Drježdžan přez jendźelske a ameriske lětaďla poradzi so jimaj, čeknyć a so do kónca wojny chować. Nětko nadžijestaj so noweho rozmacha, njewědžo, što jeju pod nowymi poměrami wočakuje. Naš džěd Jan Meškank je so tehdy sobu wo to starał, zo dóstanu młodži Serbja składnosć, so w susodnej Čěskosłowakskej kubtać. Naš nan Marko Meškank je hižo wot lěća 1945 gymnazij w Praze-Smíchovje wopytował, wot nazymy w Čěskej Lípje. Naša wowka Haniža Meškankowa je džěči do prózdninskeho lěhwa w Jabkenicach přewoždžata. Džesać lět po tym je Hubert Žur z tutymi a dalšimi přerowanjemi wo nowy, słowjanski rozmach we Łužicy wotličował. Na funkci-onarskej konferency Domowiny 1955 wón staremu wjednistwu Domowiny a Narodnej radže wumjetowaše, zo njejsu w němskich komunistach přirodnych zwjazkarjow spóznałi, ale w reakcionarnych Čechach a Polakach. Postownje wón rjekny: Dalši přikład wuskeho zwiska Narodneje rady a wjednistwa Domowiny po lěće 1945 je było prašenje serbskich studentow we wukraju. Komu je wjednistwo Domowiny a komu je Narodna rada serbskich studentow we wukraju do rukow hrała? Njejsu to byli čěskosłowaksy a pólsky byrgarjo? Ju, to wěm ze swójeho nazhonjenja! My serbscy studenća we wukraju smy byli předaći tutym buržoaznym elementam.

Tute buržuazne elementy wutupić, wo to su so po komunistiskim puču 1948 w Čěskosłowakskej tež někotři z tamnišich Serbow postarali. Woni wutworichu t. mj. akciske wuběrki, zo bychu swoje rjady wot njepřijomnych ludźi čisćili. We Warnočicach na př. su w sewjeročěskich namjeznych kónčinach džěłacy serbscy čtonojo Komunistiskeje stromy Čěskosłowakskeje tajki akciski wuběrk załožili, w kotrymž džěłacerjo J. Wjacławak (předsyda), R. Ginter, J. Libš a M. Parteka kaž tež wyšej šulerjej Ben Budar a Měrčin Kasper „wuspěšnje“ skutkowachu. Znate wopory jich postupowanja přećiwo reakcionarnemu zadźerženju Serbow běchu wučerjo gymnazija Klemens Maria Rab, Bjarnat Rachela a Herman Šleca. W knize Komuž muza pjero wodži piše Hubert Žur 1963 wo jednym z tehdy aktiwnych doprědkarjow scěhowace: Hdyž w februarje 1948 so čěskosłowaksy džěławi přećiwo swojim kapitalistiskim wudrěwarjam zběhnychu w rewoluciji, da jim k boku stupichu tež serbscy džěłacerjo, kotřiž běchu sej pola nich pytali chlěb a zaslužbu, mjez nimi Cyril Kola. Samsny Cyril Kola je so njedawno wo podawku před 65 lětami w Chrósćicach rozepisował. Wothladajo wot toho, zo je zdokonjał w swojim nastawku w Předženaku 7. meje 2010 mjeno našeho džěda štyri króć wopak pisać, wužiwa wón dale patetiski duktus komunistiskeho časa: Chrósćan skutk 10.(9.) meje 1945 bě předpokład za to byt, zo serbstwo po womjelknjenju bitwow jeno hłowu njepozběhny, ale zo zamó wulkotne začuće wuswobodženja přenjesć do narodneho rozmacha jónkrótneje, njewospjetujomneje dimensije. Džensa 82lětny Cyril Kola – poprawom měł jeho za štrafu Kóla mjenować – je znajmjeńša jedne spóznał, zo běše tutón rozkcěw jenož nachwilny. Čehodla, wo tym knjez Kóla alias Kola dodžensnišeho nič piknył njeje.

Słowniček: scěwk – důsledek, swjećić – slawit, dobyće – vítěztví, bjezwuměnitý – bezpodmínečný, wutupić – vyhubit, vymýtit, jastwo – vězení, čeknyć – uprchnout, chować so – skrývat se, nadžijec so – doufat, wotličować – účtovat, byrgar – buržoa, měšťak, nazhonjenje – zkušenost, předać – prodat, skutkować – působit, zadźerženje – chování, wudrěwar – vykořisťovatel, zběhnyć so – zvednout se, povstat, podawk – událost, zdokonjeć – dokázat, štrafa – trest, rozkcěw – rozkvět, piknyć – pípnout, muknout

Z DOMOVA

Mgr. Kinga Kijová proslovala 15. dubna v Lužickém semináři přednášku na téma **Měrcin Nowak-Njehorňski, jeho život a tvorba**. Přednáška se konala na počest dvou výročí tohoto všestranného Lužického Srba. V tomto roce totiž v červnu uplyne 110 let od jeho narození a v červenci 20 let od úmrtí. Kinga Kijová (na snímku Radka Čermáka) je posluchačkou doktorského studia na FF UK v Praze a píše doktorskou práci právě o Njehorňském. Přednáška začala připomenutím prostředí, ve

kterém se 13. 6. 1900 Měrcin Nowak narodil. Posluchače zaujalo, že se původně jmenoval Martin Sodan. Byl totiž nemanželský syn Ernestiny Sodanec a svého nevlastního dědečka Emila Neumanna. Kijová též upozornila, že původně se nijak ke svým srbským kořenům nehlásil a považoval se za Němce. Obrat znamenal až pobyt v Drážďanech. Poté studoval v Praze u Maxe Švabinského a ve Varšavě u Władysława Skoczylase. Už během studií se zapojil do žurnalistiky. Jeho záběr byl ohromný. Byl ústřední postavou mnohých časopisů (např. Serbski student), někdy zastával místo vedoucího redaktora a některá čísla i celá sám psal. Zapojil se do činnosti různých spolků, např. Sokoła. Na začátku války se oženil a po válce se pustil do budování nového státu. Jak nás však přednášející upozornila, nebyl takovým přesvědčeným komunistou, jak se často myslí. Nikdy do strany nevstoupil, vždy byl pouze členem Rolnické strany. NDR podporoval jen proto, že přiznala rozsáhlá práva Lužickým Srbům. Měl tak oprávněné naděje, že se postavení Srbů změní. Nový stát nebudoval jen psaním do Nowé doby či Rozhladu, ale i prací na stavbě Srbského domu v Budyšině. V pozdějších letech se zaměřil na práci s dětmi, i když sám děti mít nechtěl. Jeho činnost byla, jak je u lužickosrbských vlastenců zvykem, velmi pestrá. Nebyl pouze malířem, spisovatelem a žurnalistou, nýbrž i aktivním cestovatelem a činovníkem (Domowina a další). Za své úsilí získal mnoho cen domácích i zahraničních.

Přednáška se symbolicky protнула s Nowakovými studií v Praze, neboť během nich bydlel v Lužickém semináři. Obrazový doprovod přednášky se týkal nejen života a tvorby Nowaka-Njehorňského, ale přiblížil i okolí Njehorňje (např. mlýn, ve kterém pracoval jeho otec). Byli jsme také pozváni do muzea v Njehorňi věnovaného tomuto umělci a umístěného v jeho rodném domě, kde 6. 7. 1990 také zemřel. Posluchači po skončení přednášky měli mnoho dotazů a bylo vidět, že je námět velice zaujal. Je škoda, že předsednictvo SPL dalo prostor jen jedné přednášce o Njehorňském namísto nabídnutých tří.

Ondřej Doležal

ÚSVS Filosofické fakulty UK hostil 29. dubna sorabistu Tomasze Derlatku, který vystoupil s přednáškou **O lužickosrbských překladech z polské literatury po roce 1945**. Téma přednášky může působit jako poměrně úzce vymezené, přitažlivé spíše pro polonisty či translatology. Přednášející nejspíš i s tímto vědomím svůj záběr rozšířil do obecnější roviny. Do ní zapadala i počáteční úvaha o významu překladu pro národní kulturu s nepříliš rozsáhlou literaturou (z absolutního, nikoli relativního hlediska).

Lužickosrbská literatura nenaplní všechny funkce, kterými disponují literatury mnohamilionových národů. V její tvorbě nejsou dostatečně zastoupeny všechny literární směry ani žánry, vždyť kupříkladu srbský román se objevuje teprve v poválečném období. K překonání tohoto nedostatku jsou překlady cizích děl velmi nápomocné a zároveň představují neopomenutelné obohacení jazyka po stránce stylistické i morfologické.

Dříve než T. Derlatka přešel k popisu samotného vývoje polsko-srbské překladové činnosti, stručně charakterizoval stav literatury v Lužici po skončení 2. světové války. V roce 1947 Srbové zakládají vlastní nakladatelství, Serbske Nowiny získávají literární přílohu. Na druhé straně mladé generaci zcela chybí vzdělání v rodném jazyce. Dominantním stylem se od konce čtyřicátých let do konce let osmdesátých stává socialistický realismus, což kromě bulharské literatury nemá v Evropě obdobu.

Také výběr literatury překládané z polštiny odpovídal do značné míry dobovým politickým požadavkům. V Předzénaku, Rozhladu, v tehdejších mládežnickém časopise Chorhoj měra a kalendářích Protyka/Pratyja upřednostňují vzpomínky na osvobození Lužice z pera polských účastníků války. Překládány jsou nejprve krátké literární formy anebo úryvky větších děl, které vycházejí na pokračování. Obecně přednášející konstatoval, že od počátku padesátých let do poloviny let sedmdesátých dochází k značnému rozvoji překladu do srbstiny (jeho vrchol vidí na počátku šedesátých let). Polská literatura do ní byla až do roku 1972 překládána systematicky. Šlo o již připomenutou válečnou literaturu (mj. Čtyři z tanku a pes) a ze starší literatury o díla mistrů polského realismu, jakými byli např. Henryk Sienkiewicz, Eliza Orzeszkowa či Józef Ignacy Krasiński. Z poezie byl překládán Jan Kochanowski a Adam Mickiewicz, jehož vliv byl z polských básníků nejpodstatnější. Jeden z jeho sonetů byl dokonce překládán opakovaně. Z básníků dvacátého století Derlatka připomněl satirika Konstancyho Gałczyńskiego a jeho vliv na Benedikta Dyrlacha.

Kulturní vliv lužickosrbského katolictví se projevil zájmem o polskou katolickou literaturu, z níž bylo vydáno asi dvacet děl. Zájem budila vědecko-fantastická tvorba Stanisława Lema, jehož humoristický epos Kyberiáda (1965) vyvolal zájem lužických překladatelů. Jeden z nich básník, literární historik a překladatel Jurij Młynk, se s autorem setkal v Zakopaném, což mu zřejmě umožnilo seznámit se s ním natolik, že mohl později podat informaci, že Stanisław Lem začal v mládí studovat gynekologii, a obohatit tím polskou literární vědu o dosud neznámý životopisný údaj mistra polské fantastiky.

T. Derlatka zdůraznil roli spisovatele Antona Nawky (1913–1998), který byl systematickým propagátorem a překladatelem polské literatury, a jehož význam je tím zřetelnější, že se dosud nenašel jeho nástupce. V této souvislosti zmínil trvalou snahu Tima Meškanka o prosazování českých literárních děl v lužickosrbském prostředí.

Závěrečné vyznění poutavé přednášky tak bylo spíše pesimistické. Po poklesu překladatelské činnosti v polovině sedmdesátých let přišel stále trvající úpadek let devadesátých. Dochází jak ke snižování kvality, tak i množství překladů. Jistou útěchou může být jen autentický zájem, kterým je veden výběr překládaných děl, jenž vystřídal ideologicky deformovaná kritéria minulosti. Po roce 1990 byla ovšem překládána pouze lyrika, teprve v roce

1997 vyšel nový překlad Lemovy povídky. Poněkud bolestným momentem bylo konstatování současného nezájmu o polskou, ale i obecně slovanskou literaturu v lužickosrbském prostředí. Nádech tragična pak mělo prohlášení přednášejícího, že totéž platí i pro samotnou lužickosrbskou literární tvorbu.

Radek Mikula

Tomasz Derlatka promluvil tentýž den od 17.30 h v Lužickém semináři na téma **Jedna, dvě, nebo více lužickosrbských literatur? Úvaha o jednom z nejdůležitějších problémů sorabistické literární vědy**. Přednášející konstatoval evidentní nehomogenost „lužickosrbské literatury“ (resp. „literatury Lužických Srbů“), která je jako jednodolý celek jen literárněhistorickým konstruktem (podobně jako jím svého času byla jednotná literatura československá). Ústředním bodem svých úvah učinil nejednoznačnost tohoto esenciálního pojmu, k němuž je třeba hledat adekvátní vymezení jeho denotátu.

Z politicko-hospodářského hlediska upozornil na nutnost brát v potaz rozdílný historický (tím i literární) vývoj Horní a Dolní Lužice, komplikovaný ještě navíc dvojitou konfesí nositelů srbské národnosti (katolickou a evangelickou). Další okruh problémů je dle Derlatky spjat s jazykem – s ohledem na něj se originální literární produkce štěpí na texty dolnolužickosrbské a hornolužickosrbské, avšak spisovatelé zhusta píšou také německy (popř. makarónsky) nebo jinými (hlavně slovanskými) jazyky a v minulosti navíc hrála svou úlohu i latina. K tomu se přičleňují také cizojazyčná sorabica, tj. zejména sekundární literatura zabývající se Lužickými Srby, nebo v širším smyslu lusatica (zabývající se celou, nejen slovanskou Lužicí) německé, české, polské, ruské aj. provenience.

Do literárněhistorického diskursu model jednotné (a tedy jediné) lužickosrbské literatury sice uvedl již Alexandr Nikolajevič Pypin v sorabistické části svého kompendia *Обзор устного славянских литератур* (1865), avšak problém denotátu definice lužickosrbské literatury se stal předmětem vědeckého zájmu teprve nedávno. V podstatě existují tři základní pojetí: 1. Christiany Piniekowé z roku 1983 – z esteticko-formálního hlediska lze hovořit o jedné lužickosrbské literatuře, ze společensko-historického hlediska o dvou (hornolužickosrbské a dolnolužickosrbské).

2. Dietricha Scholzeho-Šolty z roku 2000 – lužickosrbská literatura je pro něj „pragmatickým jevem“ a rozeznává její užší („literatura Lužických Srbů“) a širší („literatura o Lužických Srbech“) vymezení.

3. Rolanda Martiho z roku 2003 – navrhuje rozlišení „lužickosrbské kultury (resp. literatury)“ („to, což Serby víže ako to swojske a což pla Njeserbow plaši za serbske“) od širě pojaté „kultury (resp. literatury) Lužických Srbů“ („wopšimjejo serbsku kulturu a žele drugih kulturow [...], kenž su pla Serbow prezentne“).

U všech tří modelů našel Derlatka problematická místa. Koncepcí Ch. Piniekowé nezahrnuje literární produkci Lužických Srbů v jiných jazycích kromě vlastního ani sorabistickou metaliteraturu. D. Scholze zase opomněl existenci dvou spisovných jazyků (dvě lužické srbštiny = dvě literatury) a příliš mechanicky směšuje námětovou rovinu díla s jeho vřazením do lužickosrbské literatury (tím např. německý cestopis o Lužici automaticky patří do srbské literatury). Konečně chápání R. Martiho je rovněž příliš široké.

Ke konci přednášky Derlatka uvedl několik příkladů, o nichž se následně rozvinula zajímavá diskuse (počet posluchačů dobohu nepřesáhl číslo deset): řadit do rámce srbské literatury např. tvorbu Bohumily Šretrové (česká autorka píšící česky o Lužických Srbech, avšak publikující své texty pouze v lužickosrbských překladech)? Jak se vyrovnat s různými variantami děl lužickosrbské literatury? Např. hornosrbský *Krabat* Jurije Brězana má jinou formu než jeho německá verze *Krabat oder Die Verwandlung der Welt*; hornosrbskou novelu *Wišnina* si její autor Jurij Koch sám přeložil do němčiny (*Kirschbaum*), ale do dolnolužické srbštiny

jí z němčiny (!) přeložil Manfred Starosta pod pozměněným názvem *Gaž wišnje kwitu*, čímž je dolnoserbské vydání vlastně překladem z literatury německé a z němčiny vyšel i překladatel polský (*Drzewo wiśni*); trilogii o Felixi Hanušovi napsal J. Bržan německy, a proto logicky patří do německé literatury, ale zároveň figuruje jako dílo srbské literatury, ač do hornolužické srbštiny byla přeložena (!) Cyrilem Kolou, a tudíž nejde o autorský překlad, jako tomu bylo v případě *Krabata*.

Přednášející sice nepodal žádné vlastní pojetí lužickosrbské literatury, ale zdůraznil, že samo užívání tohoto pojmu zásadním způsobem usnadňuje odbornou komunikaci v literárněvědné sorabistice, a proto je nutné, aby si každý autor jasně vymezil, co termínem míní.

V diskusi se ukázalo nosných několik postřehů. Lužickosrbská literatura může být zkoumána v rámci tzv. literárního regionalismu (koncept „lužické literatury“ v souvislostech ostatních literatur středoevropského areálu, rozpracovávaný např. Helenou Ulbrechtovou) či zvláštního německo-česko-polského meziliterárního společenství (koncept đurišinovské komparatistiky pracující s pojmy dvojdomost tvůrce, biliterárnost aj.) – tím se otevírá možnost chápat lužickosrbskou literaturu jako systém, který se v blízkosti svých hranic může stýkat i překrývat se systémy nějakým způsobem spřízněnými (univerzální latinské písemnictví, literatura německá, česká, polská apod.). Nikoli marginální úloha při konečném „rozhodnutí“, či národní literární historiografie se „sporných“ děl a osobností ujme (latinští autoři, spisovatelé píšící německy i srbsky), připadá recepci těchto děl v tom kterém národním prostředí. Analogické příklady nacházíme např. na literárním pomezí bulharsko-makedonském (Rajko Žinzifov) nebo česko-slovenském (Pavel Josef Šafařík alias Pavol Jozef Šafárik, Jan Kollár a jiní).

Marcel Černý

Zástupci Domowiny Jan Bart a Jurij Łuščanski se 8. května účastnili oslavy konce II. světové války v Podsedicích, obci lito-měřického okresu. Při té příležitosti navštívili hrob zdejšího starosty **Roberta Kopeckého**, který nenadále skonal 25. března (nazítří v SN ocenil jeho zásluhy Bjarnat Krawc). V letech 1996–2006 byl poslancem ČSSD a Lužičtí Srbové mu kromě jiného děkují za to, že získali postavení českých krajanů s výhodami z toho plynoucích.

R-I

(SN 11. 5.) Radworský pěvecký sbor **Meja** přijal pozvání svého družebního sboru z Bašky u Frýdku-Místku na mezinárodní sborový festival. Setkání, kterého se zúčastnilo dvanáct těles především z České republiky, Slovenska a Polska, přilákalo přes 400 diváků. Meja vystoupila pod vedením sbormistra Petra Cyže s pestrým programem v kulturním domě v Bašce a v rytířském sále frýdeckého hradu. Počátky partnerství Meje s Bašským pěveckým sborem sahají do roku 1984.

Z HORNÍ LUŽICE

(SN 1. 5.) Serbski ludowy ansambl připravil básníkovi **Benediktu Dyrlichovi** k jeho 60. narozeninám slavnostní koncert. Kolem padesáti diváků vyslechlo úryvky z baletní opery skladatele Detlefa Kobjely *Fantazija na Lubinje*, k níž jubilant přeložil původně německé libreto Bernda Köllingera. Herec Marian Bulank deklamoval vybrané Dyrlichovy lužickosrbské a německé básně. Na večeru zazněla také báseň *Bekanntnis A* zhudebněná pro soprán Janem Cyžem, a *Liebeslied*, k níž složila hudbu Liana Bertókowa.

Lužickosrbské muzeum v Budyšině uspořádalo výstavu stovky plakátů z let 1945–1990 z celkem 1 700 exemplářů, které se nacházejí v jeho depozitáři. Výstava těchto dobových dokumentů nese název **Plakát! Doba NDR ve sbírce plakátů Srbského muzea**. Vystavené exempláře, jejichž autory jsou i významní výtvar-

níci jako Měrćin Nowak-Njechorński, Horst Šlosar nebo Eberhard Kahle, reflektují soudobou politickou situaci, upozorňují na nové srbské knihy, divadelní představení a jiné kulturní akce. Výstavu je možno shlédnout do 3. října.

(SN 4. 5.) Předsednictvo Domowiny jednalo v prostorách ralbické střední školy o koncepci Matthiase Vogta a Vladimira Krecka týkající se podpory srbského jazyka a kultury. Grémium kriticky zhodnotilo návrh na sjednocení **lužickosrbských tištěných a digitálních médií** v jednotné mediální centrum. Podobnou fúzi by podle předsednictva byla zrušena nezávislost a různorodost médií. Představitelé Domowiny rovněž odmítli transformaci večerníku *Serbske nowiny* v internetový deník, jehož tištěná verze by vycházela jednou týdně. Předsednictvo zároveň uznalo nutnost modernizace srbských tištěných médií i činnosti Ludoweho nakladnistwa Domowina.

(SN 5. 5.) **Internetový obchod** Ludoweho nakladnistwa Domowina, který je přístupný od 1. března, zaznamenává vzrůstající počet návštěv a objednávek, a to nejen z Německa, ale i z České republiky, Polska nebo Švýcarska či Finska. Z lužickosrbských institucí pak podobný nárůst návštěvníků internetových stránek vykazuje také Serbski ludowy ansambl nebo Rěčny centrum Witaj.

(SN 5. 5. a 14. 5.) Rada Założby za serbski lud rozhodla, že **Serbski ludowy ansambl** nebude rozpuštěn. Jeho provoz však musí projít optimalizací, která mj. předpokládá, že personál se ze současných 107,5 úvazku sníží na 80. Počet sboristů se sníží o dvě osoby, orchestr si bude muset vystačit se 17 hráči oproti současným 26 a baletní složka bude redukována o 11 osob. Snížení počtu pracovních míst se dotkne i administrativních a technických zaměstnanců. Reorganizace, která začne od srpna 2011, souvisí s novým kulturním posláním souboru. Ten by se do budoucna měl více soustředit na dvoujazyčnou Lužici, vzdělávat srbský umělecký dorost a podporovat činnost amatérských uměleckých skupin. Těleso bude financováno roční subvencí ve výši 4,25 miliónů euro. Ansambl je již delší dobu terčem kritiky některých představitelů srbského společenského života včetně předsedy Domowiny Jana Nuka, kteří mu vytýkají především fakt, že se v minulých desetiletích samotným Lužickým Srbům příliš vzdálil.

Z DOLNÍ LUŽICE

(NC 16) Na **Dolnosrbském gymnáziu** se tradičně konal jarní koncert, který připravili sami žáci. Program zahrnoval sólové výstupy, sborové zpěvy, tance, klasickou tvorbu, současné populární písně, například i známé anglické se srbským textem. Celkem 23 výstupů sledovalo téměř 200 diváků. Provázení pořadem bylo srbsko-německé.

(NC 17) **Blatský ženský sbor Lubin** slaví 35. výročí svého založení. Ačkoli srbština v Lubině a okolí již dávno zanikla, přesto ve vsi Kamjena blízko Lubina zůstaly srbské tradice zachovány. Z nich *Błošański żeńskecy chor* vychází. Má kolem 30 členek, zpívají srbsky a německy. Kromě toho šíří vědomosti o svém domově, Dolní Lužici, dějinách a kultuře. Předvádějí kroje a zvyky.

V Kamjeně se zachoval zvláštní kroj, jedna ze zpěvaček jej při výstupech nosí. Zpívaly již doma i v zahraničí, účastnily se například srbských festivalů v Budyšině a nahrávaly pro Srbský rozhlas.

(NC 18) V Prjawoze na návsi stojí dvě **májky**. Tu nižší pomáhaly dospělým ozdobit a vztyčit děti, ku příkladu připevnilly na máji břízku s věncem a tahaly za provaz při vztyčování. Christian Doman, vedoucí prjawozské mládeže, vysvětlil, proč jednu májku stavěli zvlášť s dětmi. V mládežnickém spolku je jich teď ještě padesát, ale za několik let už nebudou k mládeži patřit, přitom mají jen málo nových členů. Bojí se, že nebudou mít následovníky, že lidové zvyky zaniknou. Ke spolupráci proto přizvali děti.

(NC 19) Účastníci **Srbského blida**, které se na počátku května konalo v Srbském muzeu v Chotěbuzi, besedovali o rozhlase. Moderátorka Christina Kliemowá pozvala Haralda Końcaka, srbského zástupce v programové radě Berlínsko-braniborského rozhlasu (RBB), Marion Stencelowou, vedoucí srbského programu RBB, Juttu Kaiserowou, redaktorku Srbského rozhlasu, která v něm pracovala 38 let, nyní v důchodu, a Annu Holzschuhojc, studentku žurnalistiky a spolupracovnici rozhlasu. Marion Stencelowá mluvila o narůstajícím problému, který lze jen obtížně řešit. Je čím dál těžší najít osobnosti, které se k různým tématům umějí vyjádřit v srbštině. Redakce se pak musí rozmyšlet, jestli nechat mluvit například starosty, politiky nebo řemeslníky německy, případně jestli by poté měla redaktorka srbsky překládat, co od nich vyslechla v němčině. Anna Holzschuhojc mínila, že ve vysílání pro mládež je jistý podíl němčiny přípustný. Pracovník muzea Werner Měškank varoval před zaváděním němčiny na úkor srbského vysílání. Srbský rozhlas může vysílat pro německé posluchače navíc, ale jedna hodina srbského jazyka denně by měla zůstat. Všichni byli zajedno, že posláním Srbského rozhlasu je vzdělávat posluchače v lužickosrbském jazyce. Proto anglickou hudbu s krátkými mluvenými vstupy, typickou pro většinu německých rozhlasových stanic, nelze v Srbském rozhlase uplatnit.

Z mójogo żywjennja je název nového kompaktního disku, jehož obsahem je výběr textů rolníka **Hanze Njepily** (1761–1856) z Rowného na Slepsku. Nosič je prvním CD, na kterém je nahrazeno slepanské nářečí. Hlas Njepilovi propůjčil Kamil Štumpf, pracovník Lipské univerzity. CD vydala župa Domowiny Běla Wóda/Niska, která chce podporovat srbský jazyk slepské farnosti.

ZE SASKA

(SN 11. 5.) **Rada pro srbské záležitosti Svobodného státu saského** se pod vedením předsedkyně Marje Michałkowé setkala s ministrem kultury Rolandem Wöllerem (CDU). Ministr potvrdil, že by se lužickosrbské školy prvního i druhého stupně měly zachovat i při menším počtu žáků. Rada žádá podporu těchto škol, aby rodiče již neposílali své děti do německých vzdělávacích ústavů. Dalším bodem jednání byla situace týkající se vzdělávání srbskojazyčných učitelů mateřských škol. Přítomní se shodli na tom, že vzdělávat jednu vychovatelku ročně je zcela nedostatečné. Rada se s ministrem setká opět po letních prázdninách.

Ze Serbských nowin podal **Petr Ch. Kalina**,
z **Nowého casnika** **Miloš Malec**.

Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám profesorky Lenky Bobkové. Uspořádali Luděk Březina, Jana Konvičná, Jan Zdichynec. 684 strany, nakladatelství Casablanca, Praha 2006.

Již před časem vydala Filozofická fakulta univerzity Karlovy v Praze sborník přednášek, který obsahuje i cenné úda-

je pro zájemce o historii Lužice. Členěn je do pěti oddílů: Panovník a správa země, Církevní správa a otázka víry, Umění a vzdělanost, Společenské elity a každodenní realita, a na závěr Svědectví pramenů. Je doplněn výběrovou bibliografií prací prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc., za léta 1980 až 2005.

V příspěvku Ludka Březiny *Holdovací cesta Maxmiliána II. a Dolní Lužice* je krátce popsán vztah Ferdinanda I. k Dolní Lužici. Následuje jak popis Maxmiliánovy cesty, tak zejména

popis a rozbor jeho jednání s dolnolužickými stavy. Jedinou drobnou vadou tohoto příspěvku je, že místopisná jména uvádí pouze německy, nikoliv srbsky.

V článku Václava Dršky *Karlova závěť a Česká koruna* je okrajově zmíněno i vytvoření Zhořeleckého vévodství pro nejmladšího syna Jana. O původně lutickém Braniborsku se píše ve vztahu k Zikmundovi Lucemburskému.

Oldřich Kortus ve stati *Počátky saského vpádu do Čech v roce 1631* zmiňuje i pohyby saských vojsk po Lužici během příprav na tažení.

Richard Němec (*Milín ve Fojtlandsku*) se zabývá historií a zejména stavebním uměním tohoto města v Míšeňsku v době, kdy patřilo Karlu IV. I když se jedná o původně srbskou zemi, v popisované době zůstal slovanský již jen název města.

Martin Holý, zabývá se významem vedlejších zemí pro vzdělání české a moravské šlechty, uvádí studenty z řad nekatolické šlechty na gymnáziu ve Zhořelci a Žitavě.

Pro sorabisty je velice cenný článek Kateřiny Valentové *Lužičané na studiích v Chomutově*. Na počátku jsou vyjmenována i další česká gymnázia umožňující Lužičanům studia. Jména 109 studentů z Lužice uvádí podle matriky jezuitského semináře

z let 1650 až 1785. Autorka uvádí jména studentů nejen v latinizované německé podobě, ale, kde je to známo, i v podobě srbské. Místa původu uvádí prakticky vždy jak německy, tak lužickosrbsky. Stať je doplněna místním a jmenným rejstříkem, které jsou zpracovány ve stejném duchu.

Ve svém příspěvku *Lenní šlechta na Frýdlandsku ve vrcholném a pozdním středověku* popisuje ve zkratce Vojtěch Belling kolonizaci tohoto původně srbského území. Zabývá se i vztahem místní šlechty k Lužici ve sledovaném období. Tematicky článek pokračuje příspěvkem Rudolfa Anděla *Šlechtičny na frýdlandských lenních statcích v 1. pol. 17. století*.

Velice hodnotný článek Jana Zdichynce *Vir clarus et calamo* nese podtitul *Jacobus Xaverus Ticinus, pozapomenutá osobnost barokní historiografie*. Je věnován kulowskému spoluzakladateli duchovní literatury katolických Lužických Srbů. Popisuje nejen jeho život, ale zejména jeho dílo a slovanské uvědomění. Zároveň se zmiňuje o dalších příslušnících srbské katolické inteligence tehdejší doby.

Podnětnou knihu lze doporučit všem zájemcům o historii obojí Lužice.

Petr Marek

Jan Jiříčka: *Bojujte, bratři Slované!* Týdeník MF Plus, č. 15, s. 12–17, 16. dubna 2010.

Poutavá reportáž z velikonoční Lužice seznamuje slovem i obrazem nejen s děním kolem hlavního křesťanského svátku (koně si křižáci půjčují za 130 eur), nýbrž i všedního zápasu Srbů o zachování národa. Pisatel představil Marka Smołu z Nuknice, Jana Rjelku z Chrósćic, Jana Barta z Pančic, srbskou kapelu DeyziDoxs, jakož i pražského etnologa Leoše Šatavu a bývalého studenta sorabistiky Radka Čermáka. Vhled do problematiky získal také četbou starších čísel ČLV dostupných na Internetu.

R-I

Sváteční jezdci na chrósćickém hřbitově. Snímek Tomáše Dittricha – MF Plus

Osmdesátiny oslavil 1. května člen Společnosti přátel Lužice **Bohumil Horníček** z Opavy. Jeho zájem o Lužické Srby, jejich osud, jazyk a kulturu trvá více než šest desetiletí. Počátek tohoto zájmu lze hledat v poválečné době, kdy jubilant studoval farmacii v rodném Brně. V moravské metropoli tehdy působil poměrně silný odbor SPL, kterému předsedal právník se zájmem o slovanské národy Karel Kyas. Student Horníček navštěvoval členské večery brněnského odboru SPL i univerzitní semináře lužickosrbského jazyka a literatury, které Kyas vedl na půdě Filozofické fakulty brněnské univerzity. Horníčková první cesta na Lužici se uskutečnila v roce 1958 v rámci exkurse SPL, kterou organizoval Vladimír Zmeškal. Od té doby se jubilant do Lužice často

vracel a nacházel zde spoustu přátel, se kterými udržoval kontakty. Jeho neutuchající zvědavost jej i v poměrně vysokém věku přiměla zasednout v roce 2006 do školních lavic prázdninového kursu srbského jazyka a kultury v Budyšině, kde se stal spolužákem mnohdy o dvě generace mladších frekventantů. Své znalosti o Lužických Srbech Bohumil Horníček předává na veřejných přednáškách a setkáních v Opavě, čímž účelně přispívá rozšiřování povědomí o nejmenším slovanském národě mezi širokou veřejností. Jménem redakce Česko-lužického věstníku Ti, Bohumile, přeji pevné zdraví a mnoho elánu do dalších let. Lužičtí Srbové i jejich čeští přátelé, kteří Tě měli možnost poznat, našli v Tobě zdravě zvědavého, neobyčejně moudrého a laskavého člověka, ba i výjimečně zábavného společníka. Budeme se těšit na další setkávání s Tebou na akcích SPL i při dalších příležitostech.

Petr Ch. Kalina

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za finanční podpory ministerstva kultury ČR ročně v deseti číslech a jednom dvoučísle nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonný redaktor Richard Bígl, Zelenohorská 506/17, 181 00 Praha 8-Bohnice, biegl@email.cz, tel. 723 598 953; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Josef Šaur, Jan Zdichy nec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasiílání: Klára Poláčková, Pionýrů 310/5, 289 23 Milovice, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.